
NIJE VINO POŠTO PRIĐE BJEŠE

Marko Špadijer

In an authorial article published in daily Pobjeda, the former secretary general of Matica crnogorska presented his own view of the current situation in Montenegro, referring to the position of the Serbian Orthodox Church who managed to become the main political factor of Serbian nationalist policy, and assisted by the official Belgrade united the pro-Serbian opposition in protests to destabilize the state. However, the author notes that Montenegro is a civil and multi-ethnic state that will overcome the current problems. It is our duty to defend sovereignty and resolve the issue of state-church relations, guided by the best examples of European democracy.

Zakonom o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja sekularna država Crna Gora na savremen način uređuje pravni položaj vjerskih zajednica i garantuje slobodu svim vjernicima da praktikuju svoja vjerska ubjeđenja, a sloboda nije uskraćena ni nama ateistima.

Protesti vjernika SPC i reagovanja u Crnoj Gori, Srbiji i svijetu povodom izglasavanja tog zakona imaju politički karakter, a tek se dijelom tiču vjere i sloboda vjeroispovijesti. Pomama je nastala zbog nagovještaja da može biti ugrožen položaj Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori kao države u državi, veleposjednika i misionara velikosrpske hegemonističke politike. To već bolno zadire u tekovine srpskog nacionalizma u Crnoj Gori.

SPC u Crnoj Gori je u posljednjih trideset godina prvo restaurirana pod zaštitom Arkanovih tigrova, a zatim nezakonito, uz blagoslov crnogorskih vlasti, prisvojila sve što su u slavu Boga pravoslavni Crnogorci gradili vjekovima, sazidala i nove crkve, hramove, konake, škole, hotele i turističke objekte, i stvorila moćnu infrastrukturu i mehanizme manipulacije. Srpska pravoslavna imperija postala je važan politički igrač, ustanova koja ne ferma zakone države Crne Gore i otvoreno se protivi njenoj zapadnoj orijentaciji.

Sa više stotina popova, monaha i monahinja SPC je dostigla broj koji nikada pravoslavna crkva u Crnoj Gori nije ni izbliza imala. Ne znam koliko ta armija ideologa, teologa i propagandista uspješna u propovijedi vjere i jevanđelja, ali je neumorna u ponavljanju lekcije da je savremena CG izdala srpstvo i da treba da se vrati tekovinama Podgoričke skupštine. SPC se nametnula kao politički tutor crnogorskih Srba i jatačka baza za zavjerenike protiv suverene države. Ova crkva ne priznaje državu Crnu Goru i njene zakone Crnogorce kao naciju, njihovu istoriju, kulturu, jezik. Sa posebnom strašću negira postojanje autokefalne Crnogorske pravoslavne crkve. Obnovljena CPC, kao nekad bogumilska, bogoslužni na otvorenom, a SPC je, uz asistenciju vlasti, drži daleko od crnogorskih hramova.

Srpstvo kao ideologija oslobođenja porobljenih Južnih Slovena osvajalo je crnogorski prostor gotovo cio jedan vijek. Prosvetiteljsko i vjersko srpstvo koje je uznosilo zasluge i herojstvo Crnogoraca uticalo je na njihovo nacionalno osjećanje. Siromaštvo, slaba pismenost, slavoljublje gospodara i smišljena politika srpske države proizvele su dvojnu nacionalnu svijest Crnogoraca. Početkom 20. vijeka to srpstvo je pokazalo svoje pravo lice asimilatora, srušili državu i poništilo svaku crnogorsku osobenost. Tek su antifašističke snage u ratu i jugoslovenskoj socijalističkoj državi izborile crnogorsku nacionalnu, socijalnu i kulturnu emancipaciju. Latentni srpski nacionalizam je devedesetih godina političko vođstvo Srbije pretvorilo u avanturu razbijanja Jugoslavije sa ciljem stvaranja

velike Srbije. Vladajuća elita Crne Gore, instalirana AB revolucijom, pridružila se tom srpskom ratnom projektu do samonegacije. Crnogorsko nacionalno dostojanstvo se održalo kao temeljna svijest i pored progona od zvanične politike koja je bila u savezu sa SPC. Crna Gora je prošla mučno razdoblje osvešćenja i put od „srpskog sreza“ do suverene države. Kad je napuštena svetosavska ideologija i jeftina parola „dva oka u glavi“ izabran je građanski put obnove crnogorske nacionalne samosvijesti i međunacionalne harmonizacije. To je rezultiralo povratkom državne samostalnosti na referendumu 2006. godine.

Ignorisanje pouka svoje prošlosti i mit o veličini ne dozvoljavaju Srbiji da nađe puteve spokojsva i saradnje sa susjedima, pa brigu o svojim sunarodnicima u državama regiona pretvara u tutorstvo i bazu za hegemonističke aspiracije. Frustrirana zbog gubitka Kosova, ta svijest ne može da se pomiri da se Crna Gora „odcepila“, pa održava nadu da je to privremeno i proizvodi napetost preko SPC i prosrpskih partija u Crnoj Gori. Crnogorci nijesu danas „cvet srpstva“, već Dukljani koji, organizovani u mafijaške klanove, ugrožavaju Srbiju. Za srpsku imperijalnu svijest nije važno da li će Crna Gora biti vladikat, knjaževina, kraljevina, socijalistička republika ili građanska država, važno je da bude srpska. U tu svrhu koriste sve metode i svi vidovi psihološkog, medijskog, vjerskog i političkog pritiska i manipulacije, a SPC u Crnoj Gori je peta kolona velikosrpskog projekta.

Ova crkva brani svetinje od Crnogorca kao da su talibani koji ruše svoje hramove i spomenike kulture. Taj narod je znao da sačuva manastire Moraču i Pivu, katedralu Svetog Tripuna, Husein pašinu džamiju za svoj ponos i kulturnu vertikalnu. Taj, za njega, nepostojeći narod je izgradio veličanstveni mauzolej Njegošu na Lovćenu i pokazao da ga zna čuvati od svakog, pa i od SPC.

SPC ističe parole da Crnogorci izlažu Srbe nepravdama i da ih asimiliraju, ne mareći da to protivrječi logici da je Srba u Crnoj Gori sve više, a Crnogoraca u Srbiji drastično sve manje. Međutim, za propagandu nije važna istina, već manipulacija.

SPC u Crnoj Gori je uspjela da svojim, bez sumnje, predanim

radom i uz pomoć svoje matične crkve i prosrpskih partija i najviših institucija države Srbije, sakupi impozantan broj pristalica za večernje šetnje ulicama crnogorskih gradova. Sada to radi molebanima, litijama i javnim izjavama svojih velkodostojnika, što je u granicama demokratskih metoda izražavanja nezadovoljstva, ali zavisno od instrukcije vanjskih sponzora i domaćih saveznika, može aktivirati rušilačku energiju destabilizacije.

Okolnosti su se, ipak, promijenile, pa „vino nije pošto priđe bješe“. Crna Gora nije više „srpska Sparta“, niti poprište „događanja naroda“, a međunarodna zajednica ne gleda na Balkan kao na evropsku zabit da bi dozvolila snagama koje čekaju da se svijetla pogase kako bi nahranili svoje bolesne ambicije. Dok Crna Gora zatvara poglavlja iz agende pristupanja evropskoj civilizaciji, SPC otvara poglavlja Načertanija, odluka Podgoričke skupštine i duh Memoranduma. Srpska konzervativna misao danas ne egzistira samo u SPC, već na mnogim adresama u Srbiji i Crnoj Gor koje ne prihvataju institucije zapadne demokratije, multikulturu, ljudska i etnička prava, sekularnu državu i poštovanje drugih identiteta. Takav ratoborni nacionalizam ne može pružiti odgovore na dileme ovog vremena.

Danas Crna Gora nije više ona stara, nesigurna, bez svog programa i vizije. Ona je međunarodno priznata država, članica OUN i NATO saveza i na putu za članstvo u EU. Ona je konsolidovana država sa svojim ustavom, svojim institucijama, pa i represivnim aparatom, svojim ugledom u svijetu, međunacionalnim skladom, na putu da postane pravno uređena država koja znalački koristi svoje prirodne i ljudske resurse za napredak. Ovdje nije mjesto da nabrajam brojne probleme koje je donijela tranzicija i omogućila ova vlast i koji izazivaju revolt i nezadovoljstvo velikog broja građana, jer se nadam da će proces stasavanja instituta demokratije razriješiti većinu tih anomalija, već da ukažem na potrebu jedinstva građana kojima je Crna Gora jedina domovina. Oni su ti koji treba da sačuvaju mir i odbace mržnju i nasilje kao preduslov srećnjeg zajedničkog života.

Događaji izazvani reakcijom na Zakon o slobodi

vjeroispovijesti su već viđeni scenario ispoljavanja agresivnog srpskog nacionalizma. Oni su lakmusov papir srpske političke, vjerske i medijske kulture u Srbiji i Crnoj Gori. Sve poznate beštije su u javni prostor ponovo ubacile reciklirani anticrnogorski propagandni materijal.

Srbi su toliko inficirani predrasudama o Crnoj Gori i Crnogorcima da će proći dugo vremena da i većina boljih među njima prihvati realnost da je Crna Gora država koja ima svoje historijsko pamćenje i iskustvo, svoje interese i da su Crnogorci narod koji ima svoju prošlost, kulturu, svoju budućnost i svoj ponos.

Nadao sam se da će velikosrpski ratnički nacionalizam biti pokopan na Haškom sudu i vjerovao da će u Beogradu, kojeg volim, moderna svijest prevladati palanački duh. Prevario sam, on se povampirio. Srpski nacionalizam i populizam koji se sada obrušio na Crnu Goru je toliko retrogradan da ponižava srpsku politiku i kulturu. To je jezik atavizama koji je u prošlosti Balkan pretvarao u Marsovo polje. Vjerujem, ipak, da civilizacijski iskoraci ovoga podneblja, koje je nedavno prošlo pakao, neće dozvoliti da se užasi ponove.

Konačno Crna Gora u 21. vijeku više nije kulturno, niti ekonomski inferiorna država, niti su joj potrebni tutori. Ona je konstituisana kao građanska zajednica koja zna da štiti svoju teritoriju i svoje interese. Njena je obaveza da brani suverenost i riješi pitanja odnosa države i crkve, rukovodeći se najboljim primjerima evropske demokratije. Vlast mora da se pokaže sposobna da sprovede zakone i uvjeri građane da su joj namjere časne i pravedne. Treba joj dati vremena da sačuva mir i prijatelje. Onda će postati jasno da je povampirena četnička ideologija bijes manjine koja laje na crnogorski karavan koji se uputio u neki bolji svijet.

(M. Špadijer, dugogodišnji generalni sekretar Matice crnogorske i glavni urednik časopisa „Matica“ za „Pobjedu“, 23. januar 2020.)